

פסקה ד

1. כמה גדול כח אונאה יש לך לדעת ממה שאמרו על מעשה דר"א בפרק הזהב (שם, ב') תנן התם חתכו חליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר"א מטהר וחכמים מטמאין וזהו תנור של עכנאי מאי עכנאי אמר רב יהודה אמר שמואל שהקיפו דברים כעכנא זו וטמאוהו.
2. תנא באותו היום השיב ר"א כל תשובות שבעולם ולא קבלו הימנו אמר להם אם הלכה כמותי חרוב יוכיח נעקר חרוב ממקומו מאה אמה ואמרי לה ד' מאות אמה אמרו לו אין מביאין ראייה מן החרוב, חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו חזרו אמת המים לאחוריהם אמרו לו אין מביאין ראייה מן אמת המים, חזר ואמר להם אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו הטו כותלי בית המדרש ליפול גער בהם רבי יהושע אמר להם אם תלמידי חכמים מנצחין זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם לא נפלו מפני כבוד של ר"י ולא זקפו מפני כבודו של ר"א ועדיין מטין ועומדין, חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו יצאת בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכל מקום, עמד ר"י על רגליו ואמר תורה לא בשמים היא מאי לא בשמים היא אמר ר' ירמיה אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בתורה בהר סיני אחרי רבים להטות,
3. אשכחיה ר' נתן לאלהיו אמר ליה מאי עביד קוב"ה בההיא שעתא אמר ליה קא חיידך ואמר נצחוני בני נצחוני בני, אמרו אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר ר"א ושרפו באש ונמנו עליו וברכוהו ואמרו מי ילך ויודיענו אמר להם רבי עקיבא אני אלך שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיענו ונמצא מחריב את כל העולם כולו מה עשה רבי עקיבא לבש שחורים ונתעטף שחורים וישב לפניו ברחוק ד' אמות א"ל ר"א עקיבא מה יום מיומים א"ל רבי כמדומה לי שחבירך בדלים ממך אף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו ונשט וישב ע"ג קרקע וזלגו עיניו דמעות לקה העולם שלישי בזיתים ושלישי בשעורים אף בצק שבידי אשה טפח.
4. תנא אף גדול היה באותו היום שבכל מקום שנתן בו ר"א עיניו נשרף ואף ר"ג היה בא בספינה עמד עליו נחשול לטבעו אמר כמדומה לי שאין זה אלא בשביל ר"א בן הורקנוס עמד על רגליו ואמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך שלא ירבו מחלוקת מישראל נח הים מזעפו,
5. אימא שלום דביתהו דר"א אחתיה דרבן גמליאל היא מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקת ליה לר"א למיפל על אפיה ההוא יומא ריש ירחא הוה ואיחלף לה בין מלא לחסר אתא עניא וקאי אבבא אפיקא ליה ריפתא אשכחתיה דנפל על אפיה אמרה ליה קום קטלית לאחי אדהכי נפיק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב אמר לה מנא ידעת אמרה ליה כך מקובלני מבית אבי כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה:

פסקה ה

1. המאמר הזה הוא קשה מאד להבינו בכמה וכמה דברים ואין להאריך בקושיות המאמר.
2. ויש לפרש דבר זה כי ר"א הביא ראייה אשר אפשר לאדם להביא, והראיה אשר הוא באפשרי הם אלו, או שכך קבלה היא בידינו איש מפי איש, או שכך השכל נותן ומחייב ודבר זה הוא הדעת, או שכן מתחייב מן הפלפול ומשא ומתן של פלפולי חריפתא, וזה נקרא שמבין דבר מתוך דבר.
3. ואלו שלשה הם כנגד חכמים וכנגד נבונים וכנגד זקנים, ומשלשה אלו נקנית הידיעה כמו שידוע. לכך אמר תחלה חרוב זה יוכיח, וידוע כי החרוב גידול שלו ע' שנים קודם שמוציא פירות וכן ע' שנה נקרא זקן, ואמר ר' אליעזר חרוב זה יוכיח כלומר זקן שהוא בעל קבלה יהיה מעיד על הקבלה זאת.
4. ועל זה אמר נעקר חרוב זה ממקומו מאה אמה, כלומר שכך הוא קבלה בידו איש מפי איש, ואמר עד מאה אמה כי מאה הוא מדריגה אחרת מן אותו דור שהיה באותו זמן, והיינו שאמר שהוא קבלה איש מפי איש עד הנביאים.
5. ואיכא דאמרי ד' מאות אמה שאמר שקבלה בידו עד מרע"ה וזהו סוף הקבלה כי ד' מאות סוף אלפ"א ביתא.
6. ואמר אין מביאין ראייה מן החרוב, כי אפשר שטעה בקבלתו או אחד שהיה מעיד שקבל טעה.
7. ואז אמר אמת המים יוכיחו, פירוש זה כי אותם שיש להם שכל זך כמו המים שהם זכים כמו שנמשלה התורה במים זה יוכיח כך מסברא שהיא שכל זך.
8. ועל זה אמר חזרו המים לאחוריהם כלומר שהיו מבררין דבר זה בשכל הזך לגמרי, ואמר כי עתה שהיה מדבר עמהם ומברר להם בשכל חזרו לאחוריהם ולא הלכו כמו שהלכו מקודם, כי מקודם זה שהיה ר"א מברר להם בשכל היו הולכים ונמשכים אחר הרוב, עתה חזרו לאחוריהם, ועל זה אמר אין מביאין ראייה מן אמת המים, כי אין כדאי הם לקבוע בשבילם ההלכה כי אינם חכמים כ"כ.
9. ואז אמר כותלי בית המדרש יוכיחו, כלומר הם התלמידים החריפים אשר עליהם בית המדרש עומד, כי כל בית המדרש אינו רק שיש בו הרבה ת"ח והם מפלפלים ומוציאים דבר מתוך דבר ונקראו נבונים.
10. והטו ובקשו ליפול כאשר נכנס רבי אליעזר עמהם בפלפול היה מכריע אותם והתחילו קצת להטות אחריו, עד שגער בהם ר"י כי אם ת"ח הגדולים מנצחין זה לזה בהלכה אתם מה טיבכם, כי התלמידים אין ראוי להם להכריע כי אין הכרעת תלמיד הכרעה לכך אמר מה טיבכם כלומר שאין טיבכם ראוייה לזה, ואמר כי לא נפלו מפני כבודו של ר"י שאין ראוי להם לעשות הכרעה, ולא זקפו לאחוריהם לחזור למקומן מפני כבוד של ר"א ועדיין מטין ועומדין שהם מסופקים.
11. ואז אמר מן השמים יוכיחו שודאי דבר זה הוא הוכחה יותר מכל, כך יש לפרש והוא נכון:

1. מוהרי"ץ חיות, תורת הנביאים (כל ספרי מוהרי"ץ חיות עמ' שלה)

...וכשמצה מר רב שמואל בן חפני ז"ל, וכיוצא בו, שאמרו שאין המראות הללו נראות אלא לנביאים, ולא נעשה נסים כאלו אלא לנביאים לבד, ומכחישים בכל מעשה שנאמר שנעשה גם לצדיקים... לא יקבלו דברים ככתבם של חז"ל, במקום שיש להם מכחישים מן השכל ע"ש.

2. הגאון ר' שמואל בן חפני[אוצה"ג חגיגה תשובות סי' ה' עמ' 4].

כי דברי הקדמונים אם הם סותרים להשכל אין אנו מחויבים לקבלם...להעלות בזכרוננו את הביטויים שזכרו בכתוב ולהציעם לפני השכל, ומה שהשכל מרשה מתוך פשט הכתוב אנחנו מקבלים אותו ואם הדבר סובל שני אופנים או יותר אין להתנגד לאף אחד מהם אלא כל הקרוב יותר קודם.

3. רמב"ם אג' תחיית המתים

והבינו דרשות רבות על פשוטיהן וכיוצא בזה שמעתי על קצת אנשים שלא ראיתי. וכאשר ידעתי באלו האובדים לגמרי שהם מוקצים וחושבים שהם חכמי ישראל והם הם הסכלים שבבני אדם ויותר תועי דרך מהבהמה. וכבר נתמלא מוחם משגעונות הנשים הזקנות ודמיונם הנפסדות כעורים וכנשים ראינו שצריך לנו לבאר בחיבורינו התלמודיים עיקרים תוריים על צד הסיפור לא על צד הביא ראייה, כי הבאת הראיה על השורשים ההם צריך למהירות בחכמות רבות לא ידעו התלמודיים דבר מהם כמו שבארנו במורה הנבוכים.